

запропоновані автором умовні розмежування вищої школи і вищої освіти, що не порушує їхніх організаційної єдності, але дозволяє повніше висвітлити тему.

Ключові слова: вища освіта, вища школа, криза вищої освіти, соціальні імперативи його стратегічного розвитку, альтернативні стратегії вищої освіти.

M.M. Gurevich

ON THE STRATEGIC DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION

Fragmentary nature of the proposed articles and тезисно character of presentation of its contents determine the selectivity and limited methods of examination of the problem. Implemented methods of empirical analysis and synthesis system. Initial methodological position is proposed by the author conditional division of higher education and higher education that does not violate their organizational unity, but allows you to better illuminate the subject.

Keywords: higher education, high school, higher education crisis, social imperatives of its strategic development, alternative strategies for higher education.

Стаття надійшла до редакції 4.03.2015

УДК 159.9.075

*Дуднік О. О.,
м. Київ, Україна*

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ВИПУСКНИКІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ

Рішення про вибір нової професії може виникати впродовж всього періоду активної трудової діяльності людини. Проте найбільш важливим з погляду реалізації суспільно-політичних інтересів є вплив на вибір професії після закінчення школи, в період самовизначення, становлення особистості.

Проблема професійного вибору випускників шкіл-інтернатів полягає у тому, що вони мають зробити відповідальний і самостійний вибір стосовно свого майбутнього. Здійснення зазначеного вибору вимагає цілеспрямованого процесу, метою якого є виявлення свого майбутнього призначення. Оскільки усвідомлення свого призначення, сенсу життя та професійний вибір спрямовують процес розвитку учнів старших класів і визначають їх майбутнє, рівень самовизначення визначається через складний комплекс їх відчуттів, особливостей сприйняття дійсності, сприйняття світу та ставлення, що формуються в індивідуальному досвіді старшокласників і мають суттєвий вплив на їх стосунки, рішення і вчинки.

Визначення сутності професійного самовизначення й досі лишається невирішеною проблемою, котра посідає важливе місце в творчому пошуку представників різних напрямів науки. Особливої актуальності набуває вона у площині психологічного аналізу.

Дослідженням професійного самовизначення випускників шкіл-інтернатів займалися такі дослідники як: К. Абульханова-Славська, С. Рубінштейн, Л. Мітіна (суб'єктний підхід); Є. Клімов, І Кузнецов, О. Леонтєв, Є Зеєр та ін. (діяльнісний підхід); В. Зазикін, А. Бодальов, А. Деркач, Н. Кузьміна, А. Маркова та ін. (акмеологічний підхід); Г. Балл, І. Бех, О. Мельник, Н. Побірченко, В. Рибалка, В. Сиявський, Б. Федоришина (раціогуманістичний); О. Бондарчук (гуманістично-ціннісний).

Метою статті є аналіз результатів констатувального етапу психологічного експерименту та визначення рівня готовності до професійного самовизначення випускників шкіл-інтернатів.

З метою дослідження рівня готовності до професійного самовизначення випускників шкіл-інтернатів застосовувались наступні психодіагностичні методики: опитувальник професійної готовності (ОПГ), автор Л. Кабардова, диференційовано-діагностичний опитувальник інтересів – ДДО (за Є. Клімовим), методика «ціннісні орієнтації» М. Рокіча, опитувальник професійної спрямованості (ОПС) Д. Голанда. Модифікація стимульного матеріалу провели В. В. Сиявський, О. О. Яшишин, методика визначення професійних переваг (Б. Басса).

Ефективне виконання особистістю певної діяльності потребує адекватної її підготовки до цієї діяльності. При цьому в основі будь-якої діяльності лежить готовність, зокрема психологічна, до її здійснення.

Готовність до професійного самовизначення — складне особистісне утворення. Показниками його сформованості можна вважати: інформованість учня про потреби ринку праці, зміст та умови праці з обраної професії, навчальні заклади, в яких можна отримати бажану професію; сформованість професійних інтересів і намірів; сформованість мотиваційної сфери при виборі професії; наявність спеціальних здібностей; наявність практичного досвіду у вибраній сфері діяльності; узгодженість інтересів, здібностей і нахилів із вимогами професії; відповідний стан здоров'я, відсутність протипоказань.

Для оцінки особливостей професійного самовизначення випускників шкіл-інтернатів нами використовувалися критерії, які дозволяють визначити ступінь їх готовності до вибору професії: мотиваційно-ціннісний критерій (сформованість ієрархії мотивів вибору професії; наявність стійкого інтересу до певної професії; сформованість професійних намірів); когнітивний критерій (здатність до самоаналізу;

здатність до аналізу професій наявність профінформаційних знань); прогностично-дієвий (наявність обґрунтованого особистого професійного плану та здійснення практичних заходів з його реалізації); самооцінюючий (адекватна самооцінка).

З метою інтегрального оцінювання ступеню сформованості готовності випускників шкіл-інтернатів до вибору майбутньої професії, на основі запропонованих критеріїв нами визначалися рівні відповідної готовності, які відображають якісну та кількісну характеристики даного особистісного утворення. У дослідженні готовність до вибору професії диференціюється за трьома рівнями – високим, середнім та низьким.

При визначенні рівнів сформованості готовності старшокласників до вибору майбутньої професії використовувалися виділені нами показники (таблиця 1)

Таблиця 1

Характеристика рівнів готовності старшокласників до професійного самовизначення.

Рівень	Особливості прояву
Високий	<p>За мотиваційно-ціннісним компонентом: наявність чіткої структури мотивів вибору професії, в ієрархічній структурі яких переважають мотиви, пов'язані з її змістом; чітко виражені професійні інтереси; наявність стійких життєвих цінностей; майбутня професія обрана.</p> <p>За когнітивним компонентом: високий рівень здатності до самоаналізу та аналізу професій; володіння інформацією про світ професій та кон'юнктуру ринку праці; адекватна самооцінка.</p> <p>За прогностично-дієвим компонентом: існує реалістичний, повний особистий професійний план; реалізуються конкретні заходи по оволодінню майбутньою професією.</p> <p>За само оцінюючим компонентом: самооцінка, що характеризує відповідність суб'єктивної оцінки самого себе та рівень розвитку в особистості суб'єктивного контролю над вибором майбутньої професії.</p>
Середній	<p>За мотиваційно-ціннісним компонентом: опосередкована мотивація вибору професії; диференціація професійної діяльності за ступенем привабливості; визначення найближчої професійної перспективи (навчальний заклад і т. ін.)</p>

	<p>За когнітивним компонентом: середній рівень здатності до самоаналізу та аналізу професій; володіння неповною та несистематизованою інформацією про світ професій та кон'юнктуру ринку праці.</p> <p>За прогностично-дієвим компонентом: існує професійний план на найближчу перспективу, плануються дії з його реалізації. За самооцінюючим компонентом: незначно завищена або занижена самооцінка.</p>
Низький	<p>За мотиваційно-ціннісним компонентом: переважання мотивів, пов'язаних із зовнішньою привабливістю професії; відсутність професійних інтересів; питання вибору професії особистісно не актуалізовано, вибір професії відбувається під впливом зовнішніх факторів.</p> <p>За когнітивним компонентом: низький рівень здатності до самоаналізу та аналізу професій; відсутність професіографічних знань.</p> <p>За прогностично-дієвим компонентом: відсутність особистого професійного плану.</p> <p>За само оцінюючим компонентом: невміння адекватно оцінити власні можливості при виборі професії.</p>

Для дослідженні розвитку здатності самостійно здійснювати оптимальний професійний вибір необхідно, насамперед, виявити рівень готовності до такого вибору і визначити зміст даного процесу, для цього нами був використаний *опитувальник професійної готовності (ОПГ)*, автор *Л. Кабардова*.

Як з'ясувалося за результатами дослідження переважаючим типом професії для випускників школи-інтернат є «людина-художній образ». 43 із 82 дітей. На другому місці «людина-людина» 27 із 82 дітей, на третьому місці «людина-техніка» 12 із 82 дітей.

Для дослідження здібностей та схильностей учнів до певного виду діяльності був застосований *диференційовано-діагностичний опитувальник інтересів – ДДО (за С. Клімовим)*.

Аналіз результатів експериментального дослідження серед учнів 9 -11-х класів школи-інтернат, за даною методикою дозволяє зробити висновок, що основними з п'яти характеристик, які переважають в учнів 9-11-го класу є – «Людина-людина» та «Людина-художній образ». Найменше виборів, з п'яти характеристик, отримано за показниками: «Людина-техніка» та «Людина-природа».

У рис. 1 наведений наочний аналіз порівняння відповідей по кожному типу професій.

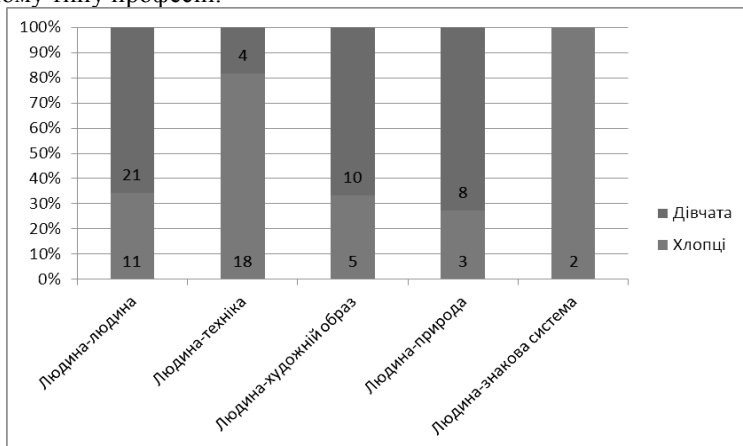

Рис. 1. Порівняльний аналіз відповідей по кожному типу професій.

Наступна методика яка була застосована нами *методика визначення ціннісних орієнтацій М. Рокіча*. Аналіз групової ієрархії ціннісних орієнтацій учнів школи-інтернат дозволив виявити наступне:

Перше місце в списку значущих **термінальних цінностей** для 47,3% випробуваних займає: здоров'я (фізичне і психічне); впевненість в собі 28,5% (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).

Серед термінальних цінностей учні виділили й такі, які займають останнє місце за ступенем значущості для себе, зокрема (72%) учнів називає несуттєвими такі цінності як: краса природи і мистецтва, розваги, суспільне покликання та матеріальне забезпечення життя.

З ієрархії **інструментальних цінностей**, учні віддали перевагу: життєрадісність (почуття гумору) вона стала значущою для 30% досліджуваних; вихованість (гарні манери) має друге місце і виявилася значущою для 25,4% опитаних.

Серед інструментальних цінностей які зайняли останні місця були виділені наступні: високі запити, раціоналізм, непримиренність до недоліків у собі та інших, широта поглядів.

Для визначення професійної спрямованості випускників та учнів шкіл-інтернатів нами був застосований *опитувальник професійної спрямованості (ОПС) Д. Голланда*. Модифікація стимульного матеріалу провели В. В. Синявський, О. О. Яшишин.

За результатами методики «Тест Дж. Голланда на визначення професійної спрямованості особистості» 48% респондентів належать до конвенціонального типу, 27% - до художнього типу, 13% - до підприємницького типу, 10% - до соціального типу, 2% - до реалістичного. Інтелектуального типу серед респондентів не виявлено.

Наступним етапом дослідження було виявлення спрямованості інтересів щодо професійної діяльності, яку учні планують обрати в майбутньому, а також обґрунтованість інтересів. Для цього була використана методика визначення професійних переваг Б. Басса.

Таблиця 2

Аналіз спрямованості інтересів випускників шкіл-інтернатів

Вид проф. спрямованості особистості	Респонденти юнаки	Дівчата	Загальні результати
На себе(Я)	20	25	45
На спілкування(С)	12	14	26
На справу, діло (Д)	7	4	11

З приведеної вище таблиці видно, що більша частина учнів характеризується спрямованістю на себе, що виражається у орієнтації на винагородження і задоволення, агресивності у процесі досягнення бажаного соціально-економічного статусу, прагнення до влади та підпорядкування інших. За кількістю осіб наступним іде спрямованість на спілкування, тобто їхнім прагненням при виконанні певної професійної діяльності є не стільки досягнення певного результату, як бажання підтримувати емоційні стосунки з людьми. Професійна спрямованість на справу займає останнє місце у списку. Майже третина опитаних респондентів чоловічої статі схиляється до орієнтації на ділову співпрацю, виконання роботи якнайкраще тощо.

Отже, застосування описаних психодіагностичних методик дало змогу виявити рівень готовності випускників шкіл-інтернатів до професійного самовизначення, схильностей до того чи іншого типу професій та професійної спрямованості. Можна зауважити, що професійне самовизначення випускників шкіл-інтернатів не є адекватним об'єктивним потребам та перспективам економічного розвитку суспільства і не відповідає навчальним можливостям та здібностям певної частки учнівської молоді.

У даній ситуації зростає роль профорієнтаційної роботи, компетентного сприяння учням в їх професійному самовизначенні. Така робота повинна бути грамотно та індивідуально поставлена і цілеспрямовано проводитися шкільною психологічною службою.

Основним завданням якої є здійснення корекції та відновлення фізичного, психоемоційного, соціального і трудового потенціалу, повернення особи до активної життєвої позиції та інтеграції у суспільство адекватно здібностям і можливостям.

У зв'язку з цим постає проблема розробки програми психолого-педагогічного супроводу професійного самовизначення, спрямованої на забезпечення успішності професійного самовизначення випускників шкіл-інтернатів.

Список літератури: 1. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи. – К.: Наукова думка, 1988. 2. Пряжников Н. С. Профессиональное и личностное самоопределение. – М., 1996 3. Скиба М. Є. Теорія і практика професійно-орієнтаційної роботи з молоддю: навч. Посіб. / М. Є. Скиба, О. М. Коханко. – Хмельницький: ХНУ, 2007. – 322 с. 4. Социология молодежи / Под ред. Ю.Г. Волкова. - Ростов-н-Дону: Феникс, 2001

Bibilijgraphy (transliterated): 1. Holovakha E. Y. Zhyznennaya perspektyva y professyonal'noe samoopredelenye molodezhy. – K.: Naukova dumka, 1988. 2. Pryazhnykov N. S. Professyonal'noe y lychnostnoe samoopredelenye. – M., 1996 3. Skyba M. Ye. Teoriya i praktyka profesiyno-oriyentatsiyanoi roboty z moloddyu: navch. Posib. / M. Ye. Skyba, O. M. Kokhanko. – Khmel'nyts'kyu: KhNU, 2007. – 322 s. 4. Sotsyolohyya molodezhy / Pod red. Yu. H. Volkova. - Rostov-n-Donu: Fenyks, 2001

Дуднік О. О.

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ВИПУСКНИКІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ

У статті визначено рівень готовності до професійного самовизначення випускників шкіл-інтернатів. Визначено структурні компоненти, показники, критерії та рівні сформованості готовності старшокласників до професійного самовизначення. Проаналізовано результати констатувального етапу психологічного експерименту.

Ключові слова: професійне самовизначення особистості, процес професійного самовизначення, професійна спрямованість особистості, професійна орієнтація, старший шкільний вік.

Дуднік О. О.

ИССЛЕДОВАНИЕ УРОВНЯ ГОТОВНОСТИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ САМООПРЕДЕЛЕНИЮ ВЫПУСКНИКОВ ШКОЛ-ИНТЕРНАТОВ

В статті определено рівень готовності до професійного самоопределення випускників шкіл-інтернатів. Определено структурні компоненти, показателі, критерії та рівні сформованості готовності старшокласників до професійного самоопределення. Проаналізовано результати констатуючого етапу психологічного експерименту.

Ключові слова: професійне самоопределення особистості, процес професійного самоопределення, професійна спрямованість особистості, професійна орієнтація, старший шкільний вік.

Dudnik O.O.

STUDY OF READINESS FOR PROFESSIONAL SELF GRADUATES OF BOARDING SCHOOLS

The article defines the level of readiness for professional self-determination of graduates of boarding schools. The structural components, indicators, criteria and levels of readiness of senior pupils to professional self-determination. The results of ascertaining stage of psychological experiment.

Keywords: professional self-identity, the process of professional self-determination, professional orientation of the person, professional orientation, the senior school age.

Стаття надійшла до редакції 06.04.15

УДК 130.2:91

*Завгородько Л.В.
Харків, Україна*